

'MODERN ZAMANLAR' BAĞI OLARAK 'GÜZEL'

Latince 'bugüne özgü' anlamına gelen 'modern' dan türeyen 'modern' in akışkan 'zaman' üzerinden ifadesi, kendisini ortaya koyan modernitenin sürekli bir dönüşüm ile Marx'ın da belirttiği üzere katı olan her şeyin buharlaşıp gittiği bir evrenin parçası olarak stabil olamayacağını vurgular niteliktedir. Özünde zaman ile eşgüdümlü olarak kendisini dönüştürme kabiliyeti olan modernitenin sanayileşme, kentleşme, devlet kuruluşu, pazarlama gelişimi ve seçkinler oluşumu gibi birbirinden kopuk bileşenlerinin kapitalist faydacısı bir biçimde ilişkilendirilerek gerçekleştirilmesi, bir yandan katı, reel, sabit ürün olan 'modern'in meydana geldiği anda tüketilmesine ve bununla beraber kuram olarak kendisinin de buharlaşmaya yüz tutmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, 20. yy yazarlarından Harold Rosenberg'in 'bir gelenek yıkmaya geleneği' veya edebiyat eleştirmeni Lionel Trilling'in 'karşıt kültür' gibi modernizmi olumsuzlayan yorumları, Uğur Tanyeli'nin "...Ve hatta sistem o kadar hızlı işler ki, her avangart daha ortaya ilk atıldığında, henüz kurulu düzen tanımlı hale gelmeden bile kendi muhaliflerini üretmeye başlar." sözleri ile ilişkilendirilebilir (Tanyeli,2011,ss349-386).

Her şeyin karşısına gebe olması durumunun yarattığı modernizm ikiliklerinden birisi de gelişen teknoloji ile evrensel kabul ettiği değerleri gerçekleştirdiği kitle üretiminin metalaşmış ürünleri eşliğinde globalleşme serüveninin yanısıra farklı ve özgün olmayı da gerektiren bir estetik felsefeye sahip olmasıdır. İlhan Tekeli'nin de belirttiği gibi farklı ve özgün olmayı kendisinin başarı ölçütü olarak gören mimarlık mesleği ile içinde iktidar talebi de taşıyan tasarım mesleğinin çevreyi dönüştürmekteki etkisi (Tekeli,2009,ss115-124) mesafeler gözetmeksizin kısa zamanda merkez ve periferide geniş çapta gözlemlenmiştir. Zamanının modern post-modern akımın, modernizmin doğduğu zamanlardaki kimliğini tekrar parlatmaya yönelik değerler de içermesine rağmen, kapitalist çizgideki politik yaklaşımlar beraberliğinde 'yerel' üzerindeki yıkıcı etkisini devam ettirme eğilimi ile 20.yy ve sonrasında da bir çok kez karşı karşıya kalınmıştır. "...Şehirde, gelişme adı altında bir modernizasyon dönemi başlamıştı; 19.yy gıda pazarını kapsayan eski bir bölge ortadan kaldırılıyordu. Paris'in yeni sanat müzesi Centre Georges Pompidou'nun bitişiğindeki 17.yydan kalma iki bina Gordon'a verildi. Politik açıdan tıpkı New York'taki gibi tarihi Les Halles Bölgesi'ni modern bir kültür merkezi yapmak için yok etmek oldukça gerilimli bir durumdu." (Crawford,2012,sayX). Benzer başka örneklerde de olduğu gibi burada da 'yerel'e, 'tarih'e, 'hafıza'ya verilen değer ve güdülen koruma endişesinin yeterlilik düzeyi detaylıca tartışılabilir fakat yapıların G. Matta Clark'a verilmesi ve onun yapı üzerindeki, yazarın eskinin içinden yeniyi gözetleyebildiğimiz bir teleskopa benzettiği, Conical Intersect isimli, zamanını yansıtan bir yöntem olarak edimsel eylem müdahalesi (performance act intervention) kuvvetli bir mekan & zaman ilişkisi kurulmasına olanak sağlamıştır. Bu örnek, siyah ve beyaz gibi iki uç noktada bulunan yıkım ve mutlak muhafaza, bugün ve tarih arasındaki bağlayıcı griye ait bir bakış açısı ürünüdür.

Modernin reel dünya ile ilişkisini kuran bahsettiğimiz bileşenleri gibi, bu noktada Anver Ziss'in " Estetik duygu, politik, felsefi, ahlaksal fikirlerden ayrılamaz. Güzel, etikten ayrılamaz." yargısına değinmek gerekiyor (Ziss,2009,ss150-165). Farklı bağlamlarda kendisine özgü kapsamı olabileceğine inandığım 'etik çerçevesi' ile ilişkili 'güzel' olanın da griye dair

olduğunu söyleyebilirim. Öte taraftan, Otto Wagner'in " Modern olan herşey güzel olmayabilir, ancak günümüzde duyularımız bize gerçekten güzel olanın sadece modern olabileceğini söyler." ifadesindeki 'duyular' ve 'güzel olan' arasındaki kurduğu bağın; modernin gelişmesindeki aydınlanma ile beraber gelen insan ve insan aklına güven ile bağlantısı ve ayrıca altında, Aristoteles'in 'güzel'de uyum, oran, ölçü, açık ve kesin yasalara uygunluk, belli bir büyüklük ve düzen arayışı ile beraber 'güzel'i belirleyen ölçü olarak insanın kendisi, kendi orantıları, olanakları ve gerçekliği algılayışı olarak tanımlamasında yattığını düşünmek mümkündür.

Güzelliğin nesnelliği ilkesine dayanan gerçeklikteki görüngülerin güzelliğin insan bilincinden bağımsızlığını vurgulayan maddeci estetiğe yakın duran 'modern'in doğanın kendisini ortaya koyduğu güzele ilişkin yasalar olan ; simetri, ritim, parçalar ile bütün arasındaki uyumlu bağlantısı, çoklukta birlik yasalarını içeren estetik öğretisinin ; idealist estetiğin öznelci idealist grubunun insan bilincine vurgusunu, insanın kendi iç dünyasının duygularını, özelliklerini bir görüngüye uyguladıklarında o görüngünün güzelleşeceği görüşünü tamamen gözardı etmesi ile 'güzel' i kısıtlayarak eksik tanımladığını ve bunun da doğurduğu yıkıcı etkilerin önüne geçilemeyeşinin güçlü sebeplerinden birisi olduğu kanısındayım. Avner Ziss, Çernişevski'nin " 'Güzel', 'yaşamdır' " tanımına değinerek devam eder , " Bir yapının sanatsal etkinliğini ve güzelliğini en başta belirleyen şey yine bizim aklımızdan geçirdiğimiz haliyle yaşamdır. İnsanların güzel hakkındaki tasarımları, toplumsal evrimin bütünlüğü içinde oluşur ve günlük yaşamın niteliğiyle, tarihsel koşullarda, toplumun sınıfsal yapısı ile, ulusal geleneklerle belirlenir" (Ziss,2009,ss150-165). Bu, gri alanda değerlendirilebilecek savı, Marx'ın 'güzel' in toplumsal ve tarihsel pratikle koşullanması görüşü ile de desteklemek mümkün iken; 'güzel'in tanımında 'ihtiyaçlar', 'doğal koşullar' ve 'tarihi çevre'nin öneminin , zaman aktığına eski yunanda, ortaçağda, rönesansta, klasizmde veya gerçekçi sanatta ifadesindeki çeşitlilikle yeterince açık bir şekilde ortada oluşu yadsınamaz bir gerçektir.

Tüm bu farklı görüşlerin kopuk bir biçimde değerlendirilmesi yerine belirli noktalarından çakıştırılarak 'güzel' olanın, yalnızca duyularımızla algılayabildiğimiz modern/modermus/'yanlızca bugüne ait olan' a değil, 'kendi zamanını yansıtanlar' ve bunlar arasında kurulabilen ilişkiye dair olduğunu söyleyebilirim. Bu tanım ile beraber, batılı kapitalist modernleşme modelinden, kök salmaya elverişli ürünler verme özellikleri ile sosyalist modernleşme modeline artı olarak, zamanın mekanla, 'an'ın hafıza ile çatışmayı kucaklaştığı noktada bugüne cevap veren bir modern 'güzel' ile buluşacağız. Aksi takdirde, bugün "Modernizmin –tarihselciliğe karşı çıkan bir akım olarak- ürünlerinin korunması gerekliliği ironisi" ile baş etmek mümkün olmayacak ve Wagner'in bahsettiği 'güzel' i bugünü de tanımlayabilmesi gerekirken sadece 'bir zamanlar' i ifade eden tarihselleşmiş modern'in bir parçası diyerek andığımız bir mazi olarak kabul etmemiz gerekecek. Oysa, belki modernin 19.yy dan gelip dönüşerek 20.yy'ı aşarak devam etmesini sağlayacak bir bağdan ibarettir 'güzel' olan.

Referanslar

Berman, Marshall, 1994, “ Modernlik- Dün, Bugün ve Yarın”, “ Katı Olan Herşey Buharlaşıyor”, (çev.) Ümit Altuğ, Bülent Peker, (ed.) Şerife Ünal, İletişim Yayınları, İstanbul, ss27-59

Ziss, Avner, 2009, “Estetik Katagorilerin Özyapısı”, “Güzel”, “Estetik ”; gerçeği sanatsal özümsemenin bilimi” (çev.) Yakup Şahan, (ed.) Murat Karagöz, Genel Dağıtım Yorum Sanat Yayınevi, İstanbul, ss 150-165

Tekeli, İlhan,2009, “Modernite Projesi İçinde Yapıların ve Kentsel Dokuların Korunması Sorunsalı”, “ Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak”, (ed.) Özkan Taner, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, ss115-124

Tanyeli, Uğur, 2011, “ Modernlik”, “ Rüya, İnşa, İtiraz”, Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, ss349-386

Aritan, Özlem, 2010, “Batılı Kapitalist /Sovyet Sosyalist Modernleşme Modellerinin Periferide Yarattığı Dönüşümlerin Cumhuriyet Mimarlığının Biçimlenişine Etkileri (Cumhuriyet’in İlk Devresi)”, “ Cumhuriyet’in Mekanları Zamanları İnsanları”, (ed.) Elvan Altan Ergut, Bilge İmamoğlu, Dipnot Yayınları, Ankara, ss289-304

Crawford, Jane, 2012, “ Gordon Matta Clark”, (ed.) Baran Bilir, Perihan Usta(çev.) Baran Bilir, Lemis Yayın, say.X